

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามระบบส่งเสริมการเกษตรของเกษตรตำบลในจังหวัดสุราษฎร์ธานี
The Opinion on Work Performance Adhering to Agricultural Extension System of
Sub District Agricultural Extensionists in Surat Thani Province

ยุพเรศ เชาว์วิทยา (YuparesChaowittaya)*

บำเพ็ญ เขียวหวาน (BumpenKeowan)**

พรชุลย์ นิลวิเศษ (PornchuleeNilvises)***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรตำบล (2) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของเกษตรตำบลและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ต่อความจำเป็นของเกษตรตำบลและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของระบบส่งเสริมการเกษตร ในการปฏิบัติงานตามระบบส่งเสริมการเกษตรในด้านต่าง ๆ (3) ความคิดเห็นของเกษตรตำบลและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องต่อการนำระบบส่งเสริมการเกษตรมิติใหม่ MRCF ไปใช้ปฏิบัติงานในพื้นที่ (4) ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรตำบลและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องต่อระบบส่งเสริมการเกษตร

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ คือเกษตรตำบลและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องรวมจำนวน 112 คน เก็บข้อมูลจากประชากรทั้งหมด โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหา ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

ผลการวิจัยพบว่า (1) สภาพพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรตำบล มีอายุเฉลี่ย 40.63 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี เงินเดือนเฉลี่ย 23,035.26 บาท และประสบการณ์ในการทำงานเฉลี่ย 13.92 ปี ส่วนมากเกษตรตำบล 1 คนต้องรับผิดชอบ 2 ตำบล ระยะทางไปปฏิบัติงานในพื้นที่เฉลี่ย 22.64 กิโลเมตร ใช้รถยนต์ของตนเองเดินทางไปทำงานในพื้นที่ที่รับผิดชอบ พื้นที่ทำงานและภูมิลำเนาส่วนใหญ่ อยู่ในพื้นที่อำเภอและจังหวัดเดียวกัน (2) ความคิดเห็นของเกษตรตำบล ต่อความจำเป็นของเกษตรตำบลของระบบส่งเสริมการเกษตร ในการปฏิบัติงานตามระบบส่งเสริมการเกษตรในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการปฏิบัติงานของสำนักงานเกษตรอำเภอ ด้านศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลเป็นกลไกหลัก ด้านงานส่งเสริมและพัฒนาสถาบันเกษตรกรและวิสาหกิจชุมชน ด้านการจัดเก็บข้อมูล ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และบทบาทหน้าที่ของเกษตรตำบล ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนความคิดเห็นต่อระบบสนับสนุนในด้านระบบข้อมูลสารสนเทศ ของเกษตรตำบล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านการวางแผนทั้งเกษตรตำบลและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และด้านการประชุม/สัมมนา ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (3) ความคิดเห็นของเกษตรตำบลในภาพรวม ต่อการนำระบบส่งเสริมการเกษตรมิติใหม่ MRCF ไปใช้ปฏิบัติงานในพื้นที่ มีความเห็นด้วยอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องมีความเห็นด้วยในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (4) ปัญหาของเกษตรตำบล ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และปัญหาของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในภาพรวมอยู่ในระดับมาก สำหรับข้อเสนอแนะ ควรเพิ่มอัตรากำลังเกษตรตำบลให้เหมาะสมกับจำนวนพื้นที่ที่รับผิดชอบ เกษตรตำบลควรใช้รถยนต์สำนักงาน ควรมีคอมพิวเตอร์เพียงพอให้เกษตรตำบลใช้ในการปฏิบัติงาน

คำสำคัญ ระบบส่งเสริมการเกษตร เกษตรตำบล จังหวัดสุราษฎร์ธานี

* นักศึกษาหลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช pum2pm@gmail.com

** รองศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช bumpen.keo@stou.ac.th

*** รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช pornchulee.nil@stou.ac.th

Abstract

The purposes of this research were to study (1) personal basic backgrounds of sub-district agricultural extensionists; (2) opinion towards needs of sub-district agricultural extensionists and relevant officials of agricultural extension system as well as work performance adhering to agricultural extension system of sub-district agricultural extensionists; (3) opinion of sub-district agricultural extensionists and relevant officials towards the use of new dimension of agricultural extension system, MRCF in the area; (4) problems and suggestions of sub-district agricultural extensionists and relevant officials for the agricultural extension system.

There were two groups, sub-district agricultural extensionists and relevant officials, with the total of 112 persons as the research population. Data was collected from all of them. Statistics were used for data analysis included minimum value, maximum value, percentage, mean and standard deviation by computerized program.

The results of study showed that (1) in terms of personal basic backgrounds, they finished bachelor degree. The average salary was 23,035.26 baht. The average work experience was 13.92 years. Mostly, one sub-district agricultural extensionist was responsible for two sub-districts. The average distance to work was 22.64 km driving by their own vehicles to work within their area of responsibility. Most of their work area and their domicile were in the same district and the same province. (2) The overall opinions toward the needs of sub-district agricultural extensionists for role performance system in the area of sub-district agriculture office, in terms of the centers of sub-district agricultural service and technology transfer which were served as the main mechanism, in terms of extension and development of agricultural institute and community enterprise, and in terms of data recording were at high level, while the overall roles of sub-district agricultural extensionists was at the highest level. Meanwhile, the overall opinion towards support system on information system by sub-district agricultural extensionists was at the highest level. The overall opinion towards relevant officials was at the highest level. In terms of overall meeting/seminar, sub-district agricultural extensionists indicated at the highest level. (3) The overall opinion towards introducing the new dimension of agricultural extension system, MRCF to role performance in the area, they agreed at the highest level, while overall agreement of relevant was at high level. (4) Their overall problem was at the highest level and the overall problem of relevant was at high level. Their suggestions were increasing more sub-district agricultural extensionists to meet with area of responsibility; they should use an official car; and sufficient personal computers should be provided for them in role performance.

Keywords: Agricultural extension system, Sub-district agricultural extensionist, Surat Thani Province

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4 The 4th STOU Graduate Research Conference

บทนำ

การเกษตรนับเป็นอาชีพที่มีความสำคัญมากในประเทศไทย การพัฒนาการเกษตรจึงเป็นพื้นฐานที่สำคัญ ดังนั้นจึงมีการจัดตั้งกรมส่งเสริมการเกษตรเพื่อส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร ให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น อย่างยั่งยืน ซึ่งการศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาความคิดเห็นของเกษตรกรตำบลและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องต่อความจำเป็นของเกษตรกรตำบลและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ของระบบส่งเสริมการเกษตรในการปฏิบัติงานตามระบบส่งเสริมการเกษตรในด้านต่าง ๆ เพื่อให้ทราบถึงความคิดเห็นในการทำงานด้านต่าง ๆ และนำมาปรับปรุงแก้ไข ระบบส่งเสริมการเกษตรให้มีความสะดวกในการปฏิบัติงานของเกษตรกรตำบลมากขึ้น ปัจจุบันมีการปรับปรุงการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรตามระบบส่งเสริมการเกษตรในปี 2551 ซึ่งกรมส่งเสริมการเกษตร มีหน้าที่สำคัญคือ ส่งเสริมเกษตรกรและชุมชนให้สามารถพัฒนาอาชีพการเกษตร โดยการปรับปรุงระบบส่งเสริมการเกษตรช่วยให้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรสามารถดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรได้บรรลุตามเป้าหมาย ซึ่งการดำเนินงานตามระบบส่งเสริมการเกษตรมี 2 ระบบด้วยกันคือระบบการปฏิบัติงานในพื้นที่ และระบบสนับสนุน (กรมส่งเสริมการเกษตร 2551 : 6-7) ในปัจจุบันเป็นช่วงคาบเกี่ยวของการเปลี่ยนแปลงจากระบบส่งเสริมการเกษตร ปี 2551 มาเป็นระบบส่งเสริมการเกษตรมิติใหม่ MRCF ปี 2557 การศึกษาในครั้งนี้จึงทำการศึกษาความคิดเห็นของเกษตรกรตำบลและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องต่อการนำระบบส่งเสริมการเกษตรมิติใหม่ MRCF ไปใช้ในการปฏิบัติงานในพื้นที่ด้วย

จากการศึกษาความคิดเห็นของเกษตรกรตำบลและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องต่อระบบส่งเสริมการเกษตร นับว่ามีความสำคัญมาก ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาทักษะ ความรู้เพิ่มเติมทางด้านการเกษตร และการปรับตัวของเกษตรกรตำบลให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นการศึกษาในครั้งนี้จึงมีความจำเป็นต่อระบบส่งเสริมการเกษตร ส่งผลให้เกษตรกรที่ไปส่งเสริมสามารถรู้เท่าทัน และสามารถปรับตัวให้เข้ากับแต่ละสถานการณ์ได้ จากที่กล่าวมาผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาการปฏิบัติงานตามระบบส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกรตำบลในจังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงระบบส่งเสริมการเกษตร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรกรตำบล
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของเกษตรกรตำบลและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องต่อความจำเป็นของเกษตรกรตำบล และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของระบบส่งเสริมการเกษตร ในการปฏิบัติงานตามระบบส่งเสริมการเกษตรในด้านต่าง ๆ
3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของเกษตรกรตำบลและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องต่อการนำระบบส่งเสริมการเกษตรมิติใหม่ MRCF ไปใช้ปฏิบัติงานในพื้นที่
4. เพื่อศึกษาปัญหา และข้อเสนอแนะของเกษตรกรตำบล และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องต่อระบบส่งเสริมการเกษตร

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรในการศึกษานี้มี 2 กลุ่ม รวมทั้งสิ้น 112 คน ได้แก่

1.1.1 เกษตรตำบลที่ปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรในระดับตำบลในจังหวัดสุราษฎร์ธานี

จำนวน 78 คน

1.1.2 เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง มี 2 กลุ่ม ได้แก่

1) เกษตรอำเภอทั้ง 19 อำเภอ จำนวน 19 คน

2) นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรระดับจังหวัด จำนวน 15 คน ทำการเก็บข้อมูลจาก

ประชากรทั้งหมดโดยไม่มีการสุ่มตัวอย่าง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (questionnaire) ทั้งชนิดปลายปิด และปลายเปิด ประกอบด้วยแบบสอบถาม 1 ชุด ซึ่งทำการสอบถามแก่ประชากร 2 กลุ่ม คือ 1) เกษตรตำบล และ 2) เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ กลุ่มที่ 1 เป็นแบบสอบถามของเกษตรตำบล ประกอบด้วยคำถาม 4 ตอน คือ ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรตำบล ตอนที่ 2 ศึกษาความคิดเห็นของเกษตรตำบลต่อความจำเป็นของเกษตรตำบลของระบบส่งเสริมการเกษตรในการปฏิบัติงานตามระบบส่งเสริมการเกษตรในด้านต่าง ๆ ตอนที่ 3 ความคิดเห็นของเกษตรตำบลต่อการนำระบบส่งเสริมการเกษตรมิติใหม่ MRCF ไปใช้ปฏิบัติงานในพื้นที่ ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรตำบลเกี่ยวกับระบบส่งเสริมการเกษตร และกลุ่มที่ 2 เป็นแบบสอบถามของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นคำถามชุดเดียวกันกับกลุ่มที่ 1 เพียงแต่ไม่ได้สอบถามสภาพพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรตำบล ซึ่งประกอบด้วยคำถาม 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องต่อความจำเป็นของ และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของระบบส่งเสริมการเกษตร ในการปฏิบัติงานตามระบบส่งเสริมการเกษตรในด้านต่าง ๆ ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องต่อการนำระบบส่งเสริมการเกษตรมิติใหม่ MRCF ไปใช้ปฏิบัติงานในพื้นที่ ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องต่อระบบส่งเสริมการเกษตร

ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบหาความเที่ยงตรงของเนื้อหา (pre-test) โดยใช้แบบสอบถามแก่ประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 ราย แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (alpha of coefficient) จากคำถาม 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ความคิดเห็นของเกษตรตำบลและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องต่อความจำเป็นของเกษตรตำบล และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของระบบส่งเสริมการเกษตร ในการปฏิบัติงานตามระบบส่งเสริมการเกษตรในด้านต่าง ๆ ได้ค่าสัมประสิทธิ์แห่งความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.8500 ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของเกษตรตำบลและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องต่อการนำระบบส่งเสริมการเกษตรมิติใหม่ MRCF ไปใช้ปฏิบัติงานในพื้นที่ ได้ค่าสัมประสิทธิ์แห่งความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.8550 และตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรตำบล และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องต่อระบบส่งเสริมการเกษตร ได้ค่าสัมประสิทธิ์แห่งความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.8450 ซึ่งเป็นค่าที่มีความเชื่อมั่น จึงได้นำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลต่อไป

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

ผลการวิจัย

1. สภาพพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรกรตำบล

สภาพพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรกรตำบลนั้น สามารถสรุปได้ว่า มีจำนวนเพศหญิงใกล้เคียงกับเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 40.63 ปี จบการศึกษาในระดับปริญญาตรีเป็นส่วนใหญ่ สถานภาพการสมรสคือสมรสแล้วอยู่ด้วยกัน มีความรับผิดชอบต่อสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 3.12 คน มีบุตร-ธิดาเฉลี่ย 1.03 คน มีเงินเดือนเฉลี่ย 23,035.26 บาท ประสบการณ์ในการทำงานทั้งหมดเฉลี่ย 15.6 ปี ประสบการณ์ด้านส่งเสริมการเกษตรเฉลี่ย 13.92 ปี ระยะเวลาการปฏิบัติงานเป็นเกษตรกรตำบลเฉลี่ย 12.54 ปี จำนวนตำบลที่เกษตรกรตำบลต้องรับผิดชอบ จำนวน 2 ตำบล ระยะทางจากสำนักงานเกษตรอำเภอถึงพื้นที่ตำบลที่รับผิดชอบเฉลี่ย 22.64 กิโลเมตร พาหนะที่ใช้เดินทางไปทำงานในพื้นที่รับผิดชอบ ใช้รถยนต์ของตนเอง พื้นที่ทำงานและภูมิลำเนา อยู่ในพื้นที่อำเภอเดียวกัน จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 32.1 อยู่ในพื้นที่จังหวัดเดียวกัน จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 32.1 อยู่ในภาคเดียวกัน จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 30.8 อยู่คนละภาค จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 5.1

2. ความคิดเห็นของเกษตรกรตำบลต่อความจำเป็นของเกษตรกรตำบลต่อระบบส่งเสริมการเกษตรและการปฏิบัติงานตามระบบส่งเสริมการเกษตรทั้ง 8 ด้าน ดังนี้

2.1 ด้านการปฏิบัติงานของสำนักงานเกษตรอำเภอ

- 1) ด้านความคิดเห็นต่อความจำเป็น ของเกษตรกรตำบลในการปฏิบัติงาน ของสำนักงานเกษตรอำเภอ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก
- 2) ด้านการปฏิบัติงานของเกษตรกรตำบลต่อสำนักงานเกษตรอำเภอ พบว่ามีการปฏิบัติมากที่สุด ได้แก่ การประชุมสำนักงานเกษตรอำเภอประจำเดือน

2.2 ด้านการปฏิบัติงานระดับตำบล ในด้านศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยี การเกษตรประจำตำบล เป็นกลไกหลัก

- 1) ความคิดเห็นต่อความจำเป็นของเกษตรกรตำบลในการปฏิบัติงานระดับตำบล ในด้านศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยี การเกษตรประจำตำบลเป็นกลไกหลัก พบว่าการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรประจำตำบล ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก
- 2) การปฏิบัติงานของเกษตรกรตำบลต่อการการปฏิบัติงานระดับตำบล ในการปฏิบัติงานจริงของเกษตรกรตำบล พบว่ามีการปฏิบัติมากที่สุด ได้แก่ การสนับสนุนและเสนอแผนงานโครงการตามแผนพัฒนาการเกษตรเพื่อขอรับการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.3 ด้านการปฏิบัติงานระดับตำบล ในด้านงานส่งเสริมและพัฒนาสถาบันเกษตรกรและวิสาหกิจชุมชน

- 1) ความคิดเห็นต่อความจำเป็นของเกษตรกรตำบลในการปฏิบัติงานระดับตำบล ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก
- 2) การปฏิบัติงานของเกษตรกรตำบลต่อการการปฏิบัติงานระดับตำบล พบว่ามีการปฏิบัติมากที่สุด ได้แก่ การคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายเพื่อส่งเสริมพัฒนาความเข้มแข็ง

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

2.4 ด้านการจัดเก็บข้อมูล

- 1) ความคิดเห็นต่อความจำเป็นของเกษตรกรต่อการจัดเก็บข้อมูล ในภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก
- 2) การปฏิบัติงานของเกษตรกรต่อการจัดเก็บข้อมูล พบว่ามีการปฏิบัติมากที่สุด ได้แก่ การรายงานข้อมูลให้จังหวัด ด้านการรวบรวม ข้อมูลสารสนเทศปรับปรุงให้เป็นปัจจุบัน และประชุมคณะกรรมการ กลุ่มกิจกรรมต่างๆ เพื่อวางแผน ในการจัดเก็บข้อมูล

2.5 ด้านบทบาทหน้าที่ของเกษตรกรตำบล

- 1) ความคิดเห็นต่อความจำเป็นของเกษตรกรตำบล ต่อบทบาทหน้าที่ของเกษตรกรตำบล ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด
- 2) การปฏิบัติงานจริงของเกษตรกรตำบลต่อบทบาทหน้าที่ของเกษตรกรตำบล พบว่ามีการปฏิบัติมากที่สุด ได้แก่ การเป็นผู้อำนวยความสะดวก และเป็นผู้ประสานงานกับหน่วยงานอื่น เป็นที่ปรึกษา แนะนำและกระตุ้น และทำหน้าที่ตามภารกิจตามที่กรมส่งเสริมการเกษตรกำหนด มีค่าเท่ากัน

2.6 ด้านระบบข้อมูลสารสนเทศ

- 1) ความคิดเห็นต่อความจำเป็นของเกษตรกรตำบลต่อระบบสนับสนุนในด้านระบบข้อมูลสารสนเทศ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด
- 2) การปฏิบัติงานจริงของเกษตรกรตำบลต่อระบบสนับสนุนในด้านระบบข้อมูลสารสนเทศ พบว่ามีการปฏิบัติมากที่สุด ได้แก่ การจัดเก็บข้อมูลเป็นระบบ

2.7 ด้านการวางแผน

- 1) ความคิดเห็นต่อความจำเป็นของเกษตรกรตำบลต่อระบบสนับสนุนในการวางแผนในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด
- 2) การปฏิบัติงานจริงของเกษตรกรตำบลต่อระบบสนับสนุนในการวางแผน พบว่ามีการปฏิบัติมากที่สุด ได้แก่ การกำหนดภารกิจ/เป้าหมายในการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตร และการวางแผนการปฏิบัติงานของเกษตรกรตำบลประจำปี

2.8 ด้านการประชุม/สัมมนา เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

- 1) ความคิดเห็นต่อความจำเป็นของเกษตรกรตำบลต่อระบบสนับสนุนในการประชุม/สัมมนา เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด
- 2) การปฏิบัติงานจริงของเกษตรกรตำบลต่อระบบสนับสนุนในการประชุม/สัมมนา เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร พบว่ามีการปฏิบัติมากที่สุด ได้แก่ การปฏิบัติงานจริงด้านการประชุมประชุมสำนักงาน เกษตรอำเภอประจำเดือน (DM)

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

3.ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องต่อความจำเป็นของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องต่อระบบส่งเสริมการเกษตร
ทั้ง 3 ด้าน ดังนี้

3.1 ด้านระบบข้อมูลสารสนเทศ

ความคิดเห็นต่อความจำเป็นของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องต่อระบบสนับสนุนในด้านระบบข้อมูล
สารสนเทศภาพรวมอยู่ในระดับมาก

3.2 การวางแผน

ความคิดเห็นต่อความจำเป็นของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องต่อระบบสนับสนุนในด้านการวางแผนใน
ภาพรวมอยู่ในระดับระดับมากที่สุด

3.3 การประชุม/สัมมนา เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

ความคิดเห็นต่อความจำเป็นของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องต่อระบบสนับสนุนในด้านการประชุม/สัมมนา
เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

4. ความคิดเห็นของเกษตรกรตำบลและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องต่อการนำระบบส่งเสริมการเกษตรมิติใหม่
MRCF ไปใช้ปฏิบัติงานในพื้นที่

**4.1 ความคิดเห็นของเกษตรกรตำบลต่อการนำระบบส่งเสริมการเกษตรมิติใหม่ MRCF ไปใช้
ปฏิบัติงานในพื้นที่**

ความคิดเห็นของเกษตรกรตำบลต่อการนำระบบส่งเสริมการเกษตรมิติใหม่ MRCF ไปใช้ปฏิบัติงาน
ในพื้นที่
มีความเห็นด้วยในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

**4.2 ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องต่อการนำระบบส่งเสริมการเกษตรมิติใหม่ MRCF ไปใช้
ปฏิบัติงานในพื้นที่**

ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องต่อการนำระบบส่งเสริมการเกษตรมิติใหม่ MRCF ไปใช้
ปฏิบัติงานในพื้นที่ มีความเห็นด้วยในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

5. ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรตำบลและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องต่อระบบส่งเสริมการเกษตร

5.1 ปัญหาของเกษตรกรตำบลต่อระบบส่งเสริมการเกษตร

ปัญหาของเกษตรกรตำบลต่อระบบส่งเสริมการเกษตร ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณา
เป็นรายประเด็นพบว่า มีปัญหาในด้านเจ้าหน้าที่ในพื้นที่มีการกิจกรรมทั้งได้รับการ มอบหมายงานนอกภารกิจ
เพิ่มเติม ซึ่งส่งผลกระทบต่อการทำงานตามภารกิจหลัก และเจ้าหน้าที่มีการย้ายบ่อย ทำให้ขาดความต่อเนื่อง
ในการดำเนินงาน นโยบายมีการเปลี่ยนแปลง บ่อยส่งผลให้การปฏิบัติงานในพื้นที่จริงเกิดความสับสน ทำให้
เกษตรกร ขาดความเชื่อถือ นโยบายมีความซ้ำซ้อนกับหน่วยงานอื่นขาดการบูรณาการ นโยบายมีความเร่งด่วน
กำหนดช่วงระยะเวลาสั้น ไม่สอดคล้องกับระยะเวลาการปฏิบัติงานจริงในพื้นที่ ตามลำดับ

5.2 ปัญหาของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องต่อระบบส่งเสริมการเกษตร

ปัญหาของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องต่อระบบส่งเสริมการเกษตรในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา
เป็นรายประเด็นพบว่า นโยบายมีความเร่งด่วน กำหนดช่วงระยะเวลาสั้น ไม่สอดคล้องกับระยะเวลาการ

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4 The 4th STOU Graduate Research Conference

ปฏิบัติงานจริงในพื้นที่ การจัดสรรงบประมาณบางส่วน ยังไม่สอดคล้องกับระยะเวลา และกิจกรรมที่จะดำเนินงานเท่าที่ควร เจ้าหน้าที่ในพื้นที่ที่มีภารกิจมากรวมทั้งได้รับการมอบหมายงานนอกภารกิจเพิ่มเติม ซึ่งส่งผลกระทบต่อการทำงานตามภารกิจหลัก ตามลำดับ

5.3 ข้อเสนอแนะของเกษตรกรตำบลและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องต่อระบบส่งเสริมการเกษตร

ข้อเสนอแนะของเกษตรกรตำบลและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องต่อระบบส่งเสริมการเกษตร จากข้อเสนอแนะของเกษตรกรตำบล นั้นมีผู้ให้ข้อเสนอแนะ สำหรับการดำเนินงานของเกษตรกรตำบลต่อระบบส่งเสริมการเกษตร สามารถสรุปได้ดังนี้ ควรเพิ่มอัตราค่าจ้างเกษตรกรตำบลให้เหมาะสมกับจำนวนพื้นที่ที่รับผิดชอบ เกษตรตำบลควรใช้รถยนต์สำนักงานและคนขับรถ เพื่อลดค่าใช้จ่ายในการออกพื้นที่ ควรมีคอมพิวเตอร์เพียงพอให้เกษตรกรตำบลใช้ในการปฏิบัติงาน

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการปฏิบัติงานตามระบบส่งเสริมการเกษตร ของเกษตรกรตำบลในจังหวัดสุราษฎร์ธานี สามารถนำไปอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. สภาพพื้นฐานส่วนบุคคลของเกษตรกรตำบล

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรตำบลเป็นเพศหญิง มากกว่าเพศชายเพียงเล็กน้อย ร้อยละ 51.30 และร้อยละ 48.70 ตามลำดับ มีอายุเฉลี่ยอยู่ที่ 40 ปี นับว่าอยู่ในวัยที่มีความรับผิดชอบต่อการทำงาน และมีการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในในระดับปริญญาตรีถือว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ มีสถานภาพการสมรสแล้วอยู่ด้วยกัน ต้องรับผิดชอบต่อสมาชิกในครอบครัว และบุตร-ธิดา โดยมีเงินเดือนเฉลี่ย 23,035.26 บาท นับว่าเป็นรายได้ที่สามารถเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ มีประสบการณ์ในการทำงานทั้งหมดเฉลี่ย 15.6 ปี ประสบการณ์ด้านส่งเสริมการเกษตรเฉลี่ย 13.92 ปี ระยะเวลาการปฏิบัติงานเป็นเกษตรกรตำบลเฉลี่ย 12.54 ปี ถือว่าเกษตรกรตำบลเป็นผู้มีประสบการณ์ในการทำงาน มีจำนวนตำบลที่เกษตรกรตำบลต้องรับผิดชอบ จำนวน 2 ตำบล ทำให้การประสานงานและปฏิบัติงานอาจไม่ทั่วถึง อาจก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมาหากไม่มีการแก้ไข ในด้านระยะทางในการเดินทางไปปฏิบัติงานในพื้นที่ตำบลที่รับผิดชอบนั้นระยะทางเฉลี่ย 22.64 กิโลเมตร ถือว่าเป็นระยะทางที่ไกลพอสมควร และพาหนะที่ใช้เดินทางไปทำงานในพื้นที่ที่รับผิดชอบ ก็ใช้รถยนต์ของตนเอง ทำให้เกษตรกรตำบลมีรายจ่ายในการเดินทางค่อนข้างสูง ส่วนพื้นที่ทำงานและภูมิลำเนาที่อยู่ในพื้นที่อำเภอและอยู่ในพื้นที่จังหวัดเดียวกัน

2. ความคิดเห็นของเกษตรกรตำบลต่อความจำเป็นของเกษตรกรตำบลต่อระบบส่งเสริมการเกษตรและการปฏิบัติงานตามระบบส่งเสริมการเกษตรนำมาอภิปราย 4 ด้าน ดังนี้

2.1 ด้านการปฏิบัติงานของสำนักงานเกษตรอำเภอ

เกษตรกรตำบลเห็นความสำคัญในการปฏิบัติงานของสำนักงานเกษตรอำเภอ และการประชุมสำนักงานเกษตรอำเภอประจำเดือนเป็นสิ่งที่ปฏิบัติมากที่สุด เพื่อเป็นแนวทางการวางแผนการปฏิบัติงานของเกษตรกรตำบลในเดือนต่อไป

2.2 ด้านการปฏิบัติงานระดับตำบลในด้านศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยี การเกษตรประจำตำบลเป็นกลไกหลัก

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4

The 4th STOU Graduate Research Conference

เกษตรตำบลเห็นว่าการปฏิบัติงานระดับตำบล ในด้านศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยี การเกษตรประจำตำบลเป็นกลไกหลักสิ่งสำคัญ คือ การสนับสนุนและเสนอแผนงานโครงการตามแผนพัฒนา การเกษตรเพื่อขอรับการสนับสนุนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แม้การเสนอโครงการจะไม่ได้รับการ สนับสนุนจาก องค์การบริหารส่วนตำบล

ซึ่งเกษตรตำบลต้องการให้งบประมาณส่งตรงมายังสำนักงานเกษตรอำเภอมากกว่า

2.3 ด้านการจัดเก็บข้อมูล

เกษตรตำบลและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเห็นว่าการจัดเก็บข้อมูลเป็นสิ่งที่สำคัญมาก ปัจจุบันข้อมูลมี การปรับปรุงอย่างเป็นปัจจุบันทุกปี และมีการนำมาใช้ประโยชน์อย่างมาก การจัดเก็บข้อมูลให้เป็นระบบจึงเป็น สิ่งสำคัญต่อไปที่ต้องมีการพัฒนา

2.4 ด้านบทบาทหน้าที่ของเกษตรตำบล

เกษตรตำบลเป็นผู้อำนวยความสะดวก และเป็นผู้ประสานงานกับหน่วยงานอื่น เป็นที่ปรึกษา แนะนำ และกระตุ้น และทำหน้าที่ตามภารกิจตามที่กรมส่งเสริมการเกษตรกำหนด ดังนั้น โครงการต่าง ๆ ของรัฐมีการ ส่งการมาโดยด่วนทำให้เกษตรตำบลไม่ได้ดำเนินงานตามภารกิจ ทำให้งานไม่ต่อเนื่อง และส่งผลกระทบต่อ ภารกิจเดิม

3. ความคิดเห็นของเกษตรตำบลและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องต่อการนำระบบส่งเสริมการเกษตรมิติใหม่ MRCF ไปใช้ปฏิบัติงานในพื้นที่

ความคิดเห็นของเกษตรตำบลและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องต่อการนำระบบส่งเสริมการเกษตรมิติใหม่ MRCF ไปใช้ปฏิบัติงานในพื้นที่ พบว่ายังเป็นเรื่องใหม่และยังต้องมีการทำความเข้าใจอีกมาก ซึ่งเป็นเรื่องที่ ก่อนข้างเข้าใจยาก กรมส่งเสริมการเกษตรจึงจำเป็นต้องมีการอบรมเจ้าหน้าที่ให้มีความชัดเจนในการปฏิบัติงาน เพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องและสามารถปฏิบัติงานได้ตรงตามเป้าหมาย

ข้อเสนอแนะ

1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ข้อเสนอแนะต่อกรมส่งเสริมการเกษตร

1) นโยบายมีความเร่งด่วน ควรกำหนดช่วงระยะเวลาเพิ่มขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับระยะเวลาการ ปฏิบัติงานจริงในพื้นที่

2) เนื่องจากเกษตรตำบลมีภารกิจที่ได้รับการมอบหมายมาก จึงควรลดงานนอกเหนือภารกิจบ้าง เพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อการปฏิบัติงานตามภารกิจหลัก

3) เนื่องจากเกษตรตำบลมีการย้ายบ่อย ทำให้ขาดความต่อเนื่องในการปฏิบัติงาน จึงควรให้เกษตร ตำบลรับผิดชอบตำบลตามพื้นที่ภูมิลำเนาของตนเอง

4) เนื่องจากระยะทางจากสำนักงานเกษตรอำเภอ ถึงพื้นที่ตำบลที่รับผิดชอบเฉลี่ย 22.64 กิโลเมตร ทำให้ค่าใช้จ่ายในการเดินทางของเกษตรตำบลสูง จึงควรลดค่าใช้จ่ายในการเดินทางของเจ้าหน้าที่ โดยการจัดให้ มีรถยนต์สำนักงาน ที่มีคุณภาพพร้อมใช้งาน

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

1.2 ข้อเสนอแนะต่อสำนักงานเกษตรจังหวัดและสำนักงานเกษตรอำเภอ

1) เนื่องจากสำนักงานเกษตรอำเภอเห็นความสำคัญ ของการประชาสัมพันธ์ว่าน้อยที่สุด สำนักงานเกษตรจังหวัดจึงควรมีการกระตุ้นให้สำนักงานเกษตรอำเภอเพิ่มการประชาสัมพันธ์ และแนะนำการประชาสัมพันธ์วิธีต่างๆ เพื่อให้มีความชำนาญยิ่งขึ้น

1.3 ข้อเสนอแนะต่อเกษตรตำบล

1) เกษตรตำบลควรมีการศึกษาการทำงานในด้านต่างๆ แบบมีส่วนร่วม เพื่อจะได้ทราบถึงความต้องการที่แท้จริงของเกษตรกร และสามารถเข้าไปส่งเสริมได้อย่างถูกต้อง

1.4 ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1) เนื่องจากการปรับปรุงจุลสารได้มีการปฏิบัติน้อยมาก เพราะว่าขาดงบประมาณ ควรให้องค์การบริหารส่วนตำบลเห็นความสำคัญและช่วยสนับสนุนงบประมาณ เพื่อจะได้มีแหล่งเรียนรู้และจุลสารด้านการเกษตรต่อไป

2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาการกิจรับผิดชอบของเกษตรตำบลว่ารับผิดชอบภารกิจใดบ้าง เพื่อวางแผนอัตรากำลังคนและการจัดการงานให้เหมาะสม

2.2 ควรศึกษาการปฏิบัติงานของเกษตรตำบลตามระบบส่งเสริมการเกษตรมิติใหม่ MRCF เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงระบบส่งเสริมการเกษตรต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2551). ระบบส่งเสริมการเกษตร. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พัฒนาการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร.

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2556). คู่มือการปฏิบัติงานเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำปี 2556. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พัฒนาการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร.

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2557). นโยบายและแนวทางการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตร ปี 2557. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พัฒนาการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร.

กัลยา มิขะมา. (2545). ความคิดเห็นต่อการใช้เชื้อไตรโคเดอร์มาป้องกันและกำจัดโรคพืชผักของเกษตรกรในจังหวัดขอนแก่น(วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.

ถาวร ดีรุณ. (2543). ความคิดเห็นต่อการจัดการ โครงการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรของคณะกรรมการการบริหารส่วนตำบลในจังหวัดขอนแก่น(วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.

ปรีชา สุทธิธรรม. (2547). ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในเขตที่ 2 (ภาคตะวันตก)ตามระบบส่งเสริมการเกษตร(รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: กองวิจัยและพัฒนางานส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร.

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

- เพ็ญพร เพชรสุขศิริ. (2531). *การวัดทัศนคติ*. กรุงเทพฯ: คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2532). *พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพฯ: รวมสาส์น.
- วชิรา ไผ่เจริญมงคล และคณะ. (2553). *ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรต่อการดำเนินงานตามระบบส่งเสริมการเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือปี 2551-2552* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: กองวิจัยและพัฒนาส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร.
- วชิรา ไผ่เจริญมงคล และคณะ. (2555). *ความคิดเห็นและการปฏิบัติงานตามระบบส่งเสริมการเกษตร (ระบบสนับสนุนการปฏิบัติงาน) ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในระดับจังหวัดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี 2553-2554* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: กองวิจัยและพัฒนาส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร.
- วิชัย พรรณราย. (2436). *ความคิดเห็นของเกษตรกรต่อการปฏิบัติงานของเกษตรอำเภอในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- สำนักงานเกษตรจังหวัดสุราษฎร์ธานี. (2555). *คู่มือการปฏิบัติงานส่งเสริมการเกษตรจังหวัดสุราษฎร์ธานี ประจำปี 2555*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พัฒนาการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร.
- สุทธิพันธ์ พรหมสุภา. (2551). *ความคิดเห็นของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรต่อระบบส่งเสริมการเกษตรที่ปรับปรุงใหม่ ปี 2551* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: กองวิจัยและพัฒนาส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร.
- สุมาริยา บัวทอง. (2548). *บทบาทการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล จังหวัดตรัง* (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- สุรัชย์ เจริญประเสริฐ. (2538). *การปฏิบัติงานและความคิดเห็นของเกษตรกรตำบลเกี่ยวกับขั้นตอนการปฏิบัติงานตามโครงการสนับสนุนการผลิตของเกษตรกรในภาคเหนือ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
- อรรวรรณ คงอภิรักษ์ และบุญรัตน์ สุขมาก. (2554). *ความต้องการการสนับสนุนการดำเนินงานตามระบบการปฏิบัติงานในพื้นที่ปี 2553* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพมหานคร: กองวิจัยและพัฒนาส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร.
- อัญชัญ นุ่นละอง. (2551). *ความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องต่อการดำเนินงานตามระบบส่งเสริมการเกษตร ปี 2551 ในอำเภอ สรรคนบุรี จังหวัดชัยนาท* (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.